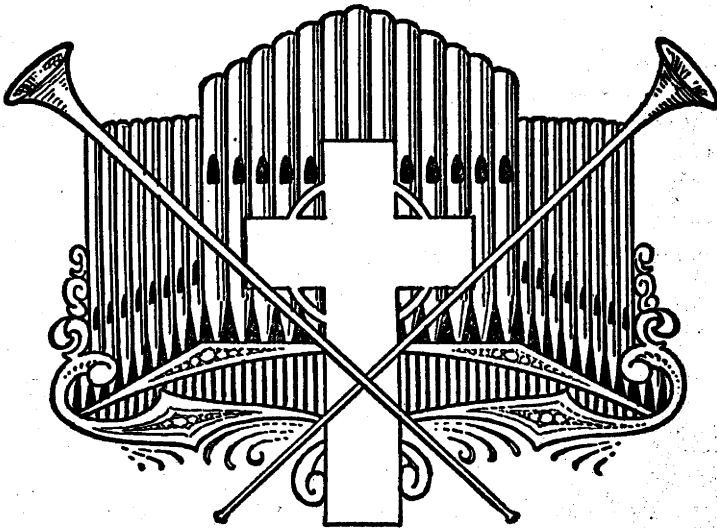

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
ÖCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
ÖCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, PROFESSOR
OTTO OLSSON, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM
ÖCH MUSIKDIREKTÖREN SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Mars

SJUNDE ÅRGÅNGEN

1932

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
A. Adell: Kortare litanian	12
Julbön för barn	167
F. M. Allard: En gudstjänstbild från barockens Tyskland	1
—»— Norsk korallhistoria	124
H. Andersson: Fader Löhe	49
—»— Till prästråktens historia	93
B. Anrep-Nordin: Kaminski som orgelkomponist	145
—»— C. F. Hennerberg (In memoriam)	156
Böner: på kyndelsmässodagen	1
på kyndelsmässodagen	1
för påsk	33
på apostladagar	97
i adventstiden	161
B. Cnattingius: Tessin d. y. som kyrkoarkitekt	7
Uställningen i Essen 1932	182
E. Eidems herdabrev	81
S. Estborn: Thomas Kingos Aandelige Siunge-Koor	85
K. E. Forsell: Kyrkomusik i Finland	10
J. Hedar: Cæciliaföreningens årsmöte i Regensburg	115
—»— G. Ph. Telemann	180
Kyrkomötet: Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner	127
Kantorsfrågan	130
Lägre organistexamen	141
E. Liedgren: Breviariehymnerna	165
L. Lindhagen: De aduentu Domini	161
E. Lundblad: Gammal uppbyggelsehistoria	163
C. A. Moberg: Flerstämmig musik till evangelietexter	72
H. Mårtensson: Abbé Vogler som orgelbyggare	51
J. Nyvall: J. Morén (in memoriam)	61
Psalmvalet för folkskolan	55, 93
K. Peters: Från Luther till Bach	83
—»— Luther — konstnärer	113
—»— Liturgiska handböcker	148
N. O. Raasted: O. Olssons orgelkompositioner	33
A. Runbäck: Våra koralers harmonisering	65
J. Silbermann: Bachkantater på svenska	157
Våra gamla orglar (principuttalande)	17
B. Wester: Vårt gammalsvenska orgelbestånd	19
W. Ahlén: Orgelfrågor 1931	40
Nytt liturgiskt-musikaliskt material ..	154

RECENSERADE ARBETEN.

LITTERATUR.	Sid.		Sid.
F. M. Allard: Från Luther till Bach ..	83	E. Eidem: Herdabrev	87
T. Allgulin: H. v. Stenwinckel	187	H. Engberding: Das Hochgebet der Basileiosliturgie	75
G. Ankar, H. Nilsson, J. Nilsson: Andakt	179	L. Eisenhofer: Handbuch d. Kat. Liturgik	148
L. Becker: Chorallehre, ...	184	Evangelii- o. Bönbok för Finland ..	183
Cl. Blume: Unsere lit. Lieder	165	A. Geijer: Medeltida textilier	170
Th. Briemle: Unsere Heiligen	14	H. Halbig: Gregorianische Formenlehre	14
A. E. Burn: Te Deum	22	—»— Jahrbuch	107
Common Prayer Book (på svenska) ..	185	D. Helander: Bönbok	179
Fr. Dietrich: Geschichte d. deutschen Orgelchors	137		

	Sid.		Sid.
A. O. T. Hellerström: Liturgik	148	G. Rosendal: Rätta lärare.....	173
C. Horn: Das Christusbild	91	O. M. Sandvik: Norsk korallhistorie ..	124
G. Jeansson o. J. Rabe: Musiken genom tiderna	23	P. Schindler: Liturgi	148
D. Johner: Kleine Choralschule	136	G. Schwind: D. Lenz	188
O. Jonsson: Järnkors på Ekshärads kyrkogård	110	O. Sengpiel: Bedeutung der Prozession	171
Th. Kingo: Aandelige Siunge Koor....	85	J. Skougaard-Petersen: Bibeln gjenem 1000 aar	26
Luthers lilla Katekes (Ljunghoff)	141	V. Sylwan o. A. Geijer: Siden och brokader	46
A. Malmberg: Assar Lindeblad	88	L. Söhner: Begleitung des greg. Choralen in Deutschland	76
H. J. Moser: Die mehrstimmige Vertoning des Evangeliums	72	O. Thulin: Lutherstadt Wittenberg ...	14
H. Preuss: Martin Luther als Künstler	113	Weigl: Handbuch der Orgellitteratur	108
J. Reil: Christus am Kreuz	189	A. Wiesenhütter: Wort Gottes	78

MUSIKALIER.

	Sid.		Sid.
Th. Aagaard: 25 Preludier	138	A. Mendelssohn: Silesiusmotetten	88
Abendgebet der Kirche (Complet.)....	24	J. Morén: Oss himmelens Gud	171
Altklassiske Messen	88	H. Norrman: Blåöga, solöga	25
E. Alnaes: Sov och dröm	109	Y. Norén: Giv mig din frid	109
C. Ameln, J. Hatzfeld, W. Thomas: In Natali Domini	185	O. Olsson: Orgelkompositioner	33
J. S. Bach: Kantater på svenska.....	157	— — Härlig är helgedomen	110
— — Triosonate	91	K. Peters o. A. Runbäck: Julotta	154
— — Dig skall ditt Sion sjunga	171	G. Preitz: Gustav Adolf	172
H. Berggren: Rosa rorans	185	T. Rangström: Fosterlandet	140
D. Buxtehude: Jesu meine Freude....	14	J. Rheinberger: Orgelsonater	186
— — Magnificat	140	G. B. Riccio: Jubilent omnes	90
— — Befiehl dem Engel dass er komm	140	J. Rosenmüller: Lamentationes Jeremiae	89
— — Cantate Domino	140	— — Der 138 Psalm	89
— — In dulci júbilo	172	— — Der 134 Psalm	140
C. Carlsen: Fra Davids salmer	91	G. Rüdinger: Sonate f. Orgel	26
J. N. David: Choralwerk	90	O. M. Sandvik: Kirkelige Korsange ..	171
E. Eklöf: Morgonpsalm	26	H. Schindler: Sonate f. Oboe u. Orgel	109
J. L. Emborg: Fire Orgelkompositioner	108	H. Sundblad-Hahne: 8 julsånger.....	172
H. F. Enckhausen: 73 Choralvorspiel	138	W. Thomas, K. Ameln: Weihnachtslied	185
M. Franck: Dank sagen wir alle Gott	172	T. Torlind: Anglarnas sång	109
W. Huus-Hansen: Gloria in excelsis..	171	J. Thorkildsen: Guds navn	171
Hymnserien (Diakonistyrelsens) ..	89, 139	J. Vierdanck: Weihnachtskonzert ...	186
Högmässans kyrkobön m. m.	154	A. R. Wachtmeister: In memoriam ..	109
Julottas	154	I. Widéen: O Jesu Christe care	26
H. Kaminski: Orgelverk	145	— — Hymn på Gustav-Adolfs-dagen... 138	
»Körsången» III	25, IV, 109	— — Vid Jesu kors	186
J. Kuhlo: Choralbuch	25	A. Widemann: I templet	46
Libertas	185	W. Ahlén: O Gud som hög i himlen bor	172
Luetkemann: Fantasier	46		

MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner ..	15, 27, 57, 79, 189	Nya orglar	15, 42, 62, 79, 94, 173
Sveriges Kyrkosångsförbund ..	15, 29, 189	Val.....	15, 28, 62, 79, 94, 159, 174, 190
Organist- och Kantorsföreningen	15, 28, 94	Från Finland	10, 159, 174, 196
Kyrkokalender..	13, 15, 30, 47, 63, 79, 94, 111, 143, 159, 169, 174, 190	Från Tyskland 14, 30, 63, 79, 94, 159, 196	

MUSIKBILAGOR.

Evangelisk Tidegård: Vid Laudes. Mars. Liturgiska morgonböner. Augusti. Förslag till nya koraler: April.

Bilagorna i tv.-8:o utgåvan (i kapsel)

Tidskrift för Kyrkomusik och

Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug-
numren dubbelnummer den 1 aug.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: För upp-
ståndelsens högtid. — Domorganist N. O.
Raasted, Köpenhamn: Otto Olssons orgel-
kompositioner. — Intendent B. Cnattingius,
Linköping: Kyrklig konst 1931. — Musik-
direktör W. Ahlén, Stockholm: Orgelfrågor
under år 1931, med nyuppförda orglar. —
Recensioner. — Meddelanden. — Kyrko-
kalender. — Musikbilaga: Evangelisk Tide-
gård, För söndagen, vid Laudes.

Lediga tjänster, se omslaget sid. III.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

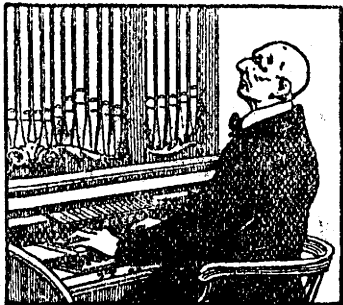
JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET,

bygger världsberömda kyrkorglar.

Under firmans 58-åriga verksamhetstid ha
inalles 2.550 orgelverk byggts och monterats i
alla världens kulturländer, bl. a. de stora org-
larna i Wien Konzerthaus, Wien Musikverein,
Wien Stefansdom, Salzburg Mozarteum, Karls-
bad Grand Hotel Pupp, Paris Hotel Majestic etc.

Till Sverige ha hittills levererats följande
orglar, vilka av landets främsta auktoriteter
på området erhållit de bästa vitsord med av-
seende på material, utförande, klangskönhet
och prisbillighet: Mora, Ilsbo, Gnarp, Bor-
länge, Vittaryd, Skattungbyn, Evertsberg, Has-
sela, Kungsör, Forsa, Tännö, Hammarö, Bödön,
Karlstad, Gräsmark, Vagnhärad och Vam-
lingbo m. fl.

För Domkyrkan i Wiborg en orgel med 76
stämmor, 4 manualer, pedal, 8 fria kombination-
er och elektrisk pneumatisk regering.

Orgelvirtuosen Bruckner vid sin Rieger-Orgel.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS o. UTAN FÖRBINDELSE.

KRUCIFIX

LJUSSTAKAR - LAMPETTER - VAXLJUS

DOPSKÅLAR - BRUDKRONOR - VASER

KYRKLIGA TEXTILIER

LÅSTMAKAREG. 30

Libraria

STOCKHOLM

För uppståndelsens högtid.

O evige Gud, du som genom din enfödde Son har berett oss väg till det eviga livet och genom hans uppståndelse förlänat hela världen frälsning. Uppväck hos oss längtan efter evigheten och skänk oss den fullkomliga frihetens himmelska gåva. Genom samme din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Evige, allsmäktige Gud, barmhärtige Fader, du som härligen har framställt Jesus Kristus såsom dödens övervinnare och livets furste. Låt oss i honom finna den frid, som världen icke kan giva. Lär oss känna den kärlek, som han, den gode herden, visade oss, då han gav sitt liv för oss. Låt välsignelse följa evangeliet om den uppståndne Frälsaren. Giv de nödlidande och bekymrade hopp, skänk de sjuka tröst och de döende ljus och frälsning. Led oss genom fröjd och sorg, genom goda och onda dagar, så att vi förbliwa hos Jesus Kristus till dess vi en gång få skåda honom i hans härlighet. Amen.

Otto Olssons orgelkompositioner.

I den skandinaviske Musiklitteratur er Orgelkompositionerne kun sparsomt repræsenterede. Baade i Sverige, Finland, Norge og Danmark er det kun faa Komponister, der i større Omfang har beskæftiget sig med Orglet. Som det naturligt kunde forudsættes, er det i det væsentlige Organister, der har følt Trang til at skrive Musik for deres eget Instrument; men det ses dog undtagelsesvis, at en Musiker, der ikke selv har dyrket Orglet, har følt sig draget af »Instrumenternes Dronning» og har beriget Orgellitteraturen med Værker af Værdi. Saaledes gav *Carl Nielsen* som sit sidste Værk et vægtigt Bidrag til den nordiske Orgellitteratur med sit store og mærkelige Værk »Commotio», der fik sin Førsteopførelse faa Dage efter Komponistens Død ved den nordisk-tyske Orgeluge i Lübeck.

Blandt dem, der har ydet en stor og betydningsfuld Indsats paa Orgel-Omraadet er den svenske Orgelmester, *Otto Olsson*, og det er Hensigten med disse Linier at forsøge at give et samlet Overblik over hans indtil nu foreliggende Orgelproduktion.

Det er et statelig Række Værker, der bærer Otto Olssons Autornavn, og han maa uden Tvivl tælles blandt de betydigste af Nutidens Orgel-

komponister. Alle hans Orgelværker bærer Præget af et indgaaende Kendskab til Instrumentets Væsen og Virkemidler. Det er den med Orglets Teknik fuldt fortrolige Kunstner, der har skrevet disse Kompositioner, der — selv om de til Tider kan være af stor teknisk Vanskelighed — dog altid er skrevet for Instrumentet, saadan, at de virkelig klinger, som de skal, organisk vokset ud af Instrumentet, som de uden Undtagelse er.

For den første overfladiske Betragtning kan der være noget forvirrende ved den brogede Mangfoldighed, der i nogen Grad præger Otto Olssons Orgelmusik, ikke mindst i stilistisk Henseende. Fordyber man sig i Studiet af hans Værker, finder man imidlertid snart en Gruppering, der gør det muligt at danne sig et Overblik over det foreliggende Materiale.

For en Række Værkes Vedkommende har det rent tekniske Moment spillet en fremtrædende Rolle, saa at man med Rette synes at kunne henregne dem til Studie-Litteraturen. Nogle af dem er da ogsaa fra Komponistens Side tydeligt betegnede som Studieværker: Op. 26 »Fünf Pedalstudien für Orgel« (Fr. Hofmeister, Leipzig) Op. 44 »Five Trios« der udtrykkeligt er skrevet »for gaining inpedence of Hands and Feet« (Augner, London). Men ogsaa de »Fünf Canons«, tilegnede Bernhard Irrgang, (Junne, Leipzig), maa betragtes som Studieværker, deres høje musikalske Værdi ufortalt.

At det ikke blot har været Orgelspillet Teknik, men ogsaa Kompositionens Teknik, der har optaget den, der har skabt disse Orgelstykker, vidner mangt et kompositionsteknisk Mesterværk om. Med legende Lethed tumler Komponisten med de vanskeligste Canonformer, og det er vel at mærke ikke saaledes, at det rent musikalske tynges af den store Lærdom: alt føjer sig naturligt og smidigt om de til Grund liggende musikalske Tanker og danner et organisk Udtryk for det tematiske Indhold.

Undertiden kan det forekomme, at man — ligesom hos visse franske Orgelkomponister — synes, at der stilles tekniske Krav, der ligger Orglets Ydeevne lidt fjernt. Navnlig for Pedalteknikens Vedkommende kan der med Hensyn til Doppelgrebs-Teknik undertiden være Tale om et lidt for vidtdrevent Ønske om at naa ud til de alleryderste Muligheder for det gennemførlige. Firestemmige Akkorder er nu engang ikke, helt overbevisende, en Opgave for Pedalspillet!

En anden Gruppe af Otto Olssons Orgelkompositioner omfatter en Række Værker, der alle er prægede af en overordentlig Elegance baade med Hensyn til det formelle og hvad selve Tonesproget angaar.

Till denne Kategori hører Op. 5: de »7 lätta orgelstycken« (Wilh. Hansen), blandt hvilke nogle af Otto Olssons allertidligste Arbejder findes. Trods den yderst knappe Form vidner allerede disse Smaastykker om deres Autors rige musikalske Fantasi. De senere Orgelstykker Op. 14 — »Ada-

gio» og »Meditation» (Elkan & Schildknecht) — er typiske Repræsentanter for den fransk-prægede, lidt salonmæssige Maner, der navnlig i romanske og angelsaksiske Organistkredse har saa varme Tilhængere.

Langt betydningsfuldere er de to Præludier og Fugaer, Op. 39 i cis Moll og Op. 52 i fis Moll (begge hos Wilhelm Hansen) af hvilke navnlig det førstnævnte ved sin Fremkomst vakte Beundring ved sin suveræne Beherskelse af Stoffet. Trods en vis Paavirkning af Cesar Franck har disse Værker absolut et eget Ansigt, og selvom det romantiske Tonesprog, i hvilket de er skrevne, allerede nu kan virke lidt afbleget, fortjener de Opmærksomhed hos Orgelspillere, der er i Besiddelse af den elegante Orgelteknik, som Udførelsen af dem kræver.

Sonaten Op. 38 (Augener) er et flot opsat, meget virkningsfuldt og ganske uproblematisk Stykke, der vil være en taknemmelig Opgave for koncerterende Organister.

Vender vi os nu til den sidste Gruppe af Otto Olssons Orgelværker, møder der os et væsentlig andet Fysiognomi, præget af Strenghed, der undertiden kan nærme sig Askese. Om alle disse — de betydeligste og langt de interessanteste — gælder det, at de, direkte eller indirekte, er prægede af den gregorianske Sang, hvis Themaer ofte danner Grundlaget for selve Kompositionen. Suiten Op. 20, danner en Overgang fra den foregaaende Gruppe, idet den ikke ligefrem benytter gregorianske Motiver, men i det formelle har direkte Tilknytning til den klassiske Stil.

Den »gregorianske» Gruppe omfatter Op. 30 »Gregorianske Melodier» (A. Hirsch), Op. 42, Variationer over »Ave Maris Stella» Augner, Op. 47, »Six Pieces on old church songs» Augner, Fantasie og Fuga over Choralen »Vi love dig, o store Gud» samt Op. 50 »Credo Symphonicum» (Elkan & Schildknecht).

I Fortalen til de »gregorianske Melodier» har Komponisten gjort Rede for sin Indstilling overfor Begrebet kirkelig Musik i Almindelighed og den gregorianske Kunst i Særdeleshed.

Det hedder heri bl. a. »Man vänder ständigt åter till dessa gammalkyrkliga melodier, för att med dem till stomme få till stånd kyrkan värdiga orgelstycken. Ty om försöket lyckas, om man uppnår målet att genomföra den valda cantus firmus på ett behärskat, värdigt och med dess karaktär överensstämmande sätt, med på samma gång musikalisk rikedom och konstnärlig enkelhet, då har man ock en garanti för, att det på detta sättet åstadkomna arbetet verkligen är *kyrkomusik* och ingenting annat».

Man faar herigennem et levende Indtryk af de høje Idealer, der har besjælet Komponisten til disse Værker, der er baseret paa den gregorianske Sang.

Et Spørgsmaal er det, om det er muligt at skabe et organisk Hele af gregorianske Motiver, der er iklædt moderne Harmonier.¹ I adskillige Tilfælde har man Indtrykket af, at det er to, hinanden fremmede Verdenner. Dette gør sig særlig gældende i de »gregorianske Melodier» og til dels i »Credo symphoniacum», hvorimod de øvrige Værker i denne Gruppe er gennemført med næsten akestisk Strengthed i Valet af harmoniske Midler.

Af de »gregorianske Melodier» bør fremhæves det magtfulde »Creator alme siderum», det mystiske »O quot undis lacrimarum» og det fromme »Vexilla Regis prodeunt», maaske det skønneste af den hele Samling.

Ogsaa de »Six pieces» rummer højst karakteristiske Stykker af stor musikalisk Værdi. »Alma redemptoris mater» med sin smukt fastholdte Stemning, det visionære »Hæc dies» og det kraftfulde »Credo» med sit rene Tonesprog er typiske for den Behandling, de gregorianske Motiver bliver til Del i Otto Olssons Kompositioner.

Den højeste Grad af Askese naas i »Fantasie og Fuga over Choralen »Vi love dig, o store Gud», der — efter at der paa de første 16 Sider ikke er forekommet et eneste Fortegn — i Stykkets tre sidste Takter bringer Tonerne fis og gis! og Apotheosen naas i Variationerne over »Ave maris stella», der 17 Sider igennem over hovedet ikke bringer noget som helst Fortegn!

I saadanne Værker er det, at man ikke rigtigt genkender den Otto Olsson, der paa samme Tid har skrevet de to Præludier og Fugaer, E-Dur Sonaten og de øvrige romantiske Værker. Sagen er vel den, at Komponisten skelner skarpt mellem kirkelig Orgelkunst og verdslig. Den, der ikke kan forestille sig en verdslig Orgelkunst, og som føler sig tiltrukket af den rene Luft, der kendetegner de »gregorianske» Orgelkompositioner, vil næppe kunne stille noget synderligt op mod de romantiske Stykker, medens omvendt den, der med Glæde fordyber sig i disse Værker, uden Tvivl vil føle de kirkelige Kompositioner i al deres asketiske Renhed som værende nøgterne og kølige og antageligt vil vende sig fra dem som ham uvedkommende, i den Grad er det to vidt forskellige Verdner, der her viser sig indenfor samme Autors Produktion.

Ikke blot med Hensyn til de rent ydre Dimensioner men ogsaa paa Grund af sit store musikaliske Indhold og de vægtige Ideer, der ligger til Grund for det, maa »Credo Symphoniacum» betegnes som Hovedværket indenfor Otto Olssons Orgelproduktion. Men ikke blot som saadan er det et Hovedværk: indenfor den samlede nordiske Orgellitteratur staar dette Stykke som et Monument, der vidner om sin Autors rige Menneske-

¹ Komponisten berører selv i nævnte Fortale disse Vanskeligheder.

lighed og taler desuden om den overlegne Kunst, der har formaaet at skabe et saa vældigt Værk, der i sin rige Mangfoldighed dog virker som et samlet Hele. Stykkets store ydre Dimensioner — det varer efter Komponistens egen Angivelse 40 Minutter — gør det vanskeligt at indordne det under en sædvanlig Orgelkoncerts Rammer og vil sikkert derfor bidrage til, at det ikke faar den Udbredelse, som det absolut fortjener. Dets tekniske Vanskeligheder er ikke større, end at en dygtig Organist maa kunne affinde sig med dem, og Studiet af et Værk af denne Kvalitet skal jo nok lønne sig.

Symfonien bestaar af tre Dele og følger den gamle Messeteksts Ordning under gennemført Benyttelse af de bekendte gregorianske Motiver, der er forarbejdede med eminent kontrapunktisk Mesterskab.

For visse Partiers Vedkommende kan det forekomme, at Satsen nærmer sig det orkestrale — saaledes navnlig »molto adagio» i første Sats — men ellers er det fransk Orgelmusiks tekniske Former, der er bragt i Anvendelse, hvilket navnlig gælder den anden Sats med sine Pedal-Doppelgreb.

Kompositionsteknisk naar Værket sit Højdepunkt henimod Slutningen, hvor Hovedthemaerne fra de første Satser optræder i det kontrapunktiske Væv og sammen med Slutsatsens Hovedmotiv, den gregorianske Hymne »Veni creator spiritus», taarner sig op i en grandios Stigning. Umiddelbart i Tilslutning til den vældige Organo pleno-Coda følger en ganske kort Epilog paa seks Takter, der endnu engang bringer Motivet »Credo in unum Deum» i milde, rene Klange.

»Credo symphoniacum», der bærer Opustallet 50 (og er tilegnet Ærkebiskop Nathan Söderblom), danner foreløbig Afslutningen paa Otto Olssons Virke som Orgelkomponist. Man maa oprigtigt ønske, at denne frodige Komponist, der i saa fuldt Maal behersker sin Kunst og er i Besiddelse af en saa uudtømmelig musikalsk Fantasi, maa skænke os endnu mangt et Orgelverk, der kan blive en Pryd for nordisk Orgelkunst.

I hele den foreliggende Produktion fra Otto Olssons Haand savner man et i Orgellitteraturen hyppigt forekommende — og højst vigtigt — Omraade, som denne Komponist har ladet ligge helt uopdyrket: den *protestantiske* Choral. Den uendelige Række af Choralbearbejdelser — Orgelchoraler, Variationsværker etc. — som gennem Aarhundreder er bleven skabt af Kirkens Komponister, rummer nogle af de kosteligste Skatte, vi overhovedet ejer. Mon ikke dette Felt kunde friste Otto Olsson til atter at gribe Pennen og berige os med Værker, der, sammen med hans øvrige, vilde danne et Hele, som Norden med Stolthed vilde betegne som sit?

N. O. Raasted (Köpenhamn).

Kyrklig konst 1931.

Litteraturen om kyrklig konst under år 1931 är icke så rik på större verk som på smärre artiklar och uppsatser, de flesta av populär natur. Här nedan ha upptagits även sådana som varit införda i stiftens julföcker.

Ett grundläggande arbete om den romanska konstens förutsättningar i Norden är *Gerda Boethius'* arbete Hallar, tempel och stavkyrkor med undertitel Studier till kännedom om äldre nordisk monumentalarkitektur I.

En skarp kritik av den året förut i denna tidskrift anmälda avhandlingen Helga Korsets kyrka i Dalby av Sten Anjou utgör *Otto Rydbeck's* uppsats, De äldsta stenkyrkorna i Sydsandinavien (i Tidskrift för konsthistoriska sällskapet), utgörande en repetition av förl:s tidigare uppsats i Konsthistoriska sällskapet publikation 1925. Om Flisby kyrka i norra Småland skriver *Erik Lundberg* i Linköpings stifts julföcker. Några tidiga västgötska processionskrucifix behandlar *H. Arbman* i uppsatsen Ett emaljarbete från Björsäter och några krucifix från den äldre medeltiden (i Vadsbrobygden 1930).

Den senare medeltidens kyrkokonst är rikare behandlad. En översikt av hela den medeltida svenska konsten finnes i det stora samlingsbandet Nordisk kultur, band XXVII, och har *Henrik Cornell* till författare. En grupp estländska kyrkor, som visa släktskap med gottländska, behandlas i *H. Kjellins* Die Hallenkirchen Estlands und Gotlands (i K. Humanistiska vetenskapssamfundets i Lund årsberättelse 1928—29). En ikonografisk översikt av Olovsbilderna i Norden, där även det svenska materialet är behandlat, har givits av *Fr. B. Wallem* i första delen av hans Tronende kultstatuer av Sankt Olav (Iconographia Sancti Olavi, I; i det kgl. norske videnskabers Selskabs Skrifter 1930 n:r 1). Smärre bidrag till Olovsbildernas ikonografi äro *Mats Åmark*, Olovslockan i Morkala (Julhälsningar till församlingarna i Ärkestiftet) samt undertecknads Sankt Olovsdyrkan i Linköpings stift (i Linköpings stifts julföcker). *Mats Åmark* har även behandlat en annan ikonografisk grupp i uppsatsen Göransminnen på svenska kyrkklockor (Med hammare och fackla II, 1930), och *I. Collijn* meddelar i Nordisk Tidskrift för bok- och biblioteksväsen (1930) »Några sällsynta Birgittaträsnitt».

Enstaka kyrkor ha här och där fått sina beskrivningar t. ex. Aringsås kyrka (i Skåne) av *R. Blomqvist* (i N. Albo hembygdsförenings årsbok 1930), Bällinge (Södermanland) av *A. E. Falck* (Till hembygden... från stiftsrådet i Strängnäs), Njurunda av *Olof Högberg* (Från det medeltida Njurunda, Medelpads fornminnesförening 1906—1931), Vendel av *P. G. Persson* (Ur Vendels kyrkas historia, i Julhälsningar till församlingar... i ärkestiftet). Om Bure kloster skriver *Carl H. Nyström* (i Västerbottens läns hembygdsförbunds årsbok) och om Vårfruberga kloster på Fogdön *E. L. Larsson* (Sörmlandsbygden, Meddelanden från Södermanlands museiförbund). En intressant skildring av utgrävda klosterområdets konservering ges av *Sigurd Curman* i uppsatsen Klosteranläggningarna i Vreta och Varnhem (i Jorden ger, Skoglund's förlag).

En rekonstruktion av ett märkligt uppländskt trätak har behandlats av *Erik Fant* i Ett medeltida dekorerat trätak i Ärentuna (Fornvännen). Slutligen ger *E. Wrangel* i uppsatsen Korstolarna i Lunds domkyrka och konsten i Centraleuropa (i Tidskrift för konstvetenskap), några kompletteringar till hans förut i denna tidskrift behandlade bok om korstolarna. Den textila kyrkokonsten har behandlats i ett värdefullt arbete Siden och brokader av *Vivi Sylwan* och *Agnes Geijer* (Natur och kultur). Några norrländska skrudar behandlas av *G. Ullenius* i Rester av medeltida kyrkskrud i Norrbotten och Västerbotten (Norrbottens läns hembygdsförbunds tidskrift 1929).

Bidragen till den nyare tidens kyrkliga konst i Sverige äro ganska talrika. En intressant undersökning utgör *Wilh. Nissers* avhandling Konst och hantverk i Visingsborgs grevskap på Per Brahe d. y:s tid, I—II (Stockholm), där även den kyrkliga konstverksamheten på arkitekturens, skulpturens och måleriets områden äro utförligt behandlade. En detalj av delvis samma område är föremål för undersökning av *C. Malmgren* i uppsatsen En snickardynasti i barockens Östergötland (Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1931—32), där en grupp 1600-tals predikstolar äro sammanförda. En undersökning av Tessins kyrkobyggnader ingår, som framgår av denna tidskrift 1932, h. 1, i *Ragnar Josephsons* stora monografi, Nikodemus Tessin (Sveriges allmänna konstförenings publikationer I—II Band XXXVIII 1930 och XXXIX 1931).

Bland skildringarna av enstaka kyrkor må nämnas: *Manne Hofrén*, Kalmar domkyrka (Växjö stifts hembygdskalender). Alingsås stadsförsamlings kyrka av *C. E. Hasselberg* (Julhälsningar till församlingarna i Skara stift), *M. Engström*, Lohärads kyrka (Julhälsningar till förs. i ärkestiftet), *G. Grönqvist*, Om Augerums kyrka och kyrkogård (i Lunds stifts julbok), *H. Möllman-Palmgren*, En ödemarkskyrkas byggnadshistoria, behandlande Tärna kapell i Västerbotten (Västerbottens läns hembygdsförbunds Årsbok). Smärre bidrag äro *Bengt Söderbergs* uppsats, Glasmålningar från nyare tid på Gotland (Rig) samt undertecknads Den nyrestaureerade predikstolen i Linköpings domkyrka (i Linköpings stifts julbok).

Av det stora inventeringsverket *Sveriges kyrkor* ha fyra nya häften, behandlande Dalsland och Gotland, utkommit. Av Dalslands kyrkor, som ha till författare *Bertil Waldén* (bearbetning efter S. Gunnäs' manuskript), ha följande i Sundals härad fått sin skildring: Bolstad, Grindstad, Gestad, Timmersvik, Erikstad, Frändefors, Brålanda och Sundal-Ryr. De tre Gottlandshäftena, som äro författade av *E. Lundmark*, omfatta tre tingslag och följande kyrkor: Västkinde, Bro, Fole, Lokrume och Barlingbo i Bro ting, Hejdeby, Endre ting samt Follingbo, Akebäck, Roma och Björke i Dede ting.

Bengt Cnattingius.

Orgelfrågor under 1931.

Vid K. S. V:s Centralkommittés årsmöte i Stockholm sstlidna januari avlämnade ordföranden i dess orgelsektion följande årsrapport.

Av det som timat inom svensk orgelkonst under det gångna året må först nämnas ikraftträdandet av *lagen om högre och lägre organistexamen* enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 16 april 1930. Högre organistexamen, som kan avläggas endast vid K. Musikkonservatorium, har absolverats av 9 abiturienter, under det att den lägre examen avlagts i Uppsala, Lund, Göteborg, Linköping, Falun och Luleå av sammanlagt 28 personer. Med hänsyn därtill, dels att fordringarna för examen vid Musikkonservatoriet avsevärt stegrats — bl. a. har ett nytt ämne, *liturgik*, tillkommit — dels att examina i landsorten blivit underlagda större kontroll — vissa censorer utses av Mus. Akademien — finnas goda skäl för antagandet att reformen ifråga skall bli av utomordentlig betydelse för vårt lands kyrkomusikliv.

En synnerligen glädjande företeelse är den hunger och törst efter större kunnande och kyrkomusikaliskt vetande, som i våra dagar alltmera gör sig förnimbar bland landets kyrkomusiker. I syfte att tillgodose detta behov ha under år 1931 anordnats liturgiskt-kyrkomusikaliska fortbildningskurser — avsedda även för präster å trenne orter, nämligen i Växjö den 6—9 juli med kyrkoherden F. M. Allard, domkyrkovicepastor Adell samt musikdirektörerna Andrén och D. Becker som lärare, i Uppsala den 29 juni till 4 juli, lärare: domprosten Lizell, domkyrkovicepastor Anderberg, musikdirektörerna Colléen, Torell och Weman, samt i Katrineholm den 20—27 juli med kyrkoherde Allard, docenten Lindberg samt musikdirektörerna Andrén och W. Ahlén som lärare. Sammanlagt ha omkring 110 kyrkomusiker och präster deltagit i kurserna. Ett önskemål må i detta sammanhang uppställas: att kommande kurser måtte omfattas med större intresse av prästerskapet än vad hittills varit fallet.

Även under det gångna året har *orgelmusik* i betydande utsträckning kommit till utförande, såväl vid gudstjänsten som i konserter. I huvudstaden ha sålunda regelbundet återkommande s. k. musikandakter, musikgudstjänster eller kyrkomusikaftnar med rikt inslag av orgelmusik, anordnats i följande kyrkor: S:ta Clara, Engelbrekt, Hedvig Eleonora, S:t Jakob och Matteus. Helgmålsbön med inledande orgelstycken har ägt rum i Storkyrkan varje lördagsafton under hela året. Även vid helgmålsbönen i Oscarskyrkan har orgelmusik utförts.

En konsert med tonsättningar uteslutande för orgel har givits av W. Ahlén i S:t Jacobs kyrka Tvenne större verk av modern struktur introducerades därvid inför svensk publik, nämligen Phantasia, Passacaglia, och Fuga över antifonen Media vita in morte sumus av H. Grabner och Orgelchoral-suite av G. Ramin.

I Uppsala har musikandakt anordnats varje vecka under höst- och vårterminen.

Radiotjänst har även under år 1931 anordnat regelbundna orgelkon-

serter såväl i flera kyrkor i huvudstaden (Engelbrekt, Gustaf Vasa, S:t Jacob och Storkyrkan) som å orter ute i landet, Göteborg, och Sundsvall. De tackmättade skrivelser, orgelspelaren vid dessa radiokonsertter ofta får mottaga från lyssnare, torde utgöra ett bevis på vilket utomordentligt medel radion utgör, då det gäller att popularisera mästarnas tonskapelser.

Inför utländsk publik har svensk orgelkonst framförts dels av P. Vretblad vid en konsertturné i de baltiska länderna, dels av G. Schedin, H. Schindler och W. Ahlén vid den nordisk-tyska orgelveckan i Lübeck 30 sept. till 6 oktober. Det program Vretblad ställt upp för sin turné omfattade tonsättningar av E. Andrée, G. Hägg, O. Lindberg, O. Olsson, E. Sjögren och P. Vretblad jämte två bearbetningar: Sinfonia di chiesa av J. H. Roman och Offertorium av A. Söderman. Vid orgelveckan i Lübeck, som räknade 150 deltagare, varav sex organister från Sverige, spelade G. Schedin vid en »Positiv-Vorführung» följande okända orgelstycken av svenska klassiker: G. Düben: Sarabande och Amenere D. Kellner: Två fugor, J. A. Mehlin: Tempo giusto, H. Roman: Fuga, samt G. J. Lonicer: Preludium och Andante. H. Schindler, Würzburg utförde O. Lindbergs sonat. Vid den nordiska konsert, som ägde rum i St. Marienkirche framförde W. Ahlén: O. Olssons Fantasi och fuga över koralen: Vi lova dig, o store Gud samt en egen komposition, Allegro festivo (manuskript).

Följande tonsättningar för orgel av svenska kompositörer ha under året utgivits: Sinfonia di chiesa av Roman, bearbetad för orgel av P. Vretblad, Fuga och koral över ett böhmiskt tema av P. Vretblad. I manuskript föreligga bl. a. Variationer över den kristliga dagsvisan av G. Lundborg samt Andante religioso av B. Lilja.

Utom uppsatser rörande orgel och orgelmusik, som publiceras i Tidskrift för kyrkomusik har Tidskrift för musikkforskning publicerat en undersökning av B. Wester: Studier i svensk orgelkonst under 1600- och 1700-talen. En uppsats av stort intresse har av den danska orgelfirman Frobenius & Co. utsänts till svenska kyrkomusiker, nämligen E. Bangert: Orgelmusik og orgelbyggnad. Vidare är att omnämna ett intressant föredrag av Fil. lic. B. Wester över ämnet Vårt svenska orgelbestånd, hållet inför Stockholms kyrkomusikerförening.

I enlighet med K. S. V:s Centralstyrelses beslut har orgelsektionen avlåtit en skrivelse till samtliga domkapitel i riket med anhållan att åtgärder måtte vidtagas i syfte att förhindra spolierandet av äldre orglar. (Se denna tidskrifts förra nummer.)

Som ett led i strävandet att slå vakt om vår nedärvda svenska orgelbyggnadskultur är även att räkna den inventering och konservering av gamla orglar, som på initiativ av amanuensen vid Nordiska Muséet, Fil. lic. B. Wester flerstädes företagits. Om detta arbete samt orgelstudier i samband därmed har Lic. Wester lämnat följande redogörelse:

»I Nordiska Muséet har ett orgelarkiv upplagts för inventerade orglar i Uppland, Dalarna och Östergötland.

I samband med ombyggnader av äldre orgelverk ha dessa dessförinnan behandlats av undertecknad genom Riksantikvarieämbetet. En mera framträdande orgelkonservering har utförts i Fröjeslunda kyrka Uppland, där en orgel med kvarvarande delar från 15—1600-talen konserverats av

undertecknad med bistånd av orgelbyggare. Samtidigt har ny orgel byggts bakom den gamla orgeln av orgelbyggare J. A. Johnsson.

Nordiska Muséets orgelarkiv avser samtidigt att vara en undersökningsavdelning för gamla kyrkoorglar, där dessa finnas beskrivna, uppritade och fotograferade. Inom Nordiska Muséet har orgeln från Medåkers kyrka i Västmanland konserverats av undertecknad, biträdd av orgelbyggare.

Föredrag om gamla orglar har undertecknad hållit dels i Nordiska Muséet — därvid ett par rundradierade — dels på landsbygden i Börstil, Uppland och i Gammalkil, Östergötland.

Av undertecknad publicerade arbete om orglar: Nordiska Muséets musiksällskap: »Den nyiståndsatte orgeln från Medåkers kyrka i Västmanland». I Svensk Tidskrift för musikforskning: »Studier i svensk orgelkonst under 16—1700-talen». Detta sista arbete kompletteras med en studie i den tyska tidskriften »Musik und Kirche» över »Orgelbaukunst in Schweden von 1600 bis 1800». —

Den svenska orgelkonsten under 1931 torde sålunda kunna betecknas såsom utomordentligt livaktig. Vad som i särskilt hög grad bör vara ägnat att väcka alla svenska orgelvänners glädje är dels resultatet av årets orgelforskning: som bl. a. visar att vi faktiskt ännu i dag i vissa kyrkor ha orglar i behåll, representerande en självständig, synnerligen högt stående orgelbyggnadskonst, dels ock att våra bibliotek synas rymma åtskillig värdefull, för oss hittills okänd orgellitteratur. Det är att hoppas att ett fortsatt ingående studium av våra gamla svenska orgelbyggmästare — en Olof Schwan och P. Z. Strand — skall komma att verka befruktande på vår nutida orgelbyggnadskonst. Högeligen önskvärt vore ock att utgiven svensk klassisk orgellitteratur t. ex. av D. Kellner och A. Mechlin, med det snaraste publiceras.

Waldemar Ahlén.

Översikt över nyuppförda orglar.

Av Akerman & Lund i Sundbyberg:

I *Brahekyrkan*, Visingsö, Växjö stift. 15 register fördelade på 2 manualer och pedal, 56 resp. 30 toners omfång.

Disposition: Man. I Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flute harm. 8', Oktava 4', Kornett 3-chor., Trumpet 8'. Man. II Bassethorn 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Rörflöjt 8', Flute octaviante 4', Waldflöjt 2'. Pedal: Subbas 16', Ekobas 16' (transmitt. från Bord. 16').

Koppel m. m.: Manual I på pedal, manual II på pedal, manual II på manual I. Oktaven högre inom man. I, oktaven lägre i man. II på man. I, oktaven lägre

inom man. II. Samtliga dessa registreras med trampor. Kollektiv: piano, mezzoforte, forte och tutti. Utlösning (handregister »in»). Dessa regeras med knappar, utlösande varandra samt dessutom med trampa för varje knapp. Crescendo för man. II — balanstramp. Pneumatiskt system. Samtliga delar nya. Registerandrag utgöras av manubrier över man. II. Orgeln uppsatt bakom den gamla orgelfasaden. Besiktigad den 21. 1. 1931.

I *Påskallaviks kyrka*, Växjö stift. 15 register fördelade på två manualer och pedal; 56 resp. 30 toners omfång.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Prin-

cial 8', Gamba 8', Flute harm. 8', Octaviant 4', Trumpet 8'. Man. II: Violin 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Rörflöjt 8', Flöjt oct. 4', Waldflöjt 2'. Pedal: Subbas 16', Ekobas 16' (transmitt. från Borduna 16'), Violoncell 8' (transm. från Gamba 8').

Koppel m. m.: Man. I på pedal, man. II på pedal, man. II på man. I, vilka alla regeras med trampor och registerandrag. Octaven högre inom man. I, oktaven lägre inom man. II, octaven lägre i man. II på I. Dessa regeras med trampor. Fri kombination n:r 1 och 2. Kollektiv: tutti. Utlösning: handregister »in». Registerställare och crescendo för man. II, regeras med balanstrampor. Automatisk pedälväxel: knapp med bakinrättning. Visare för registersvällare och för vind. Elektrisk fläkt, pneumatiskt system. Samtliga delar nya. Registeranordningen utgöres av manubrier över man. II. Ny orgelfasad. Besiktigad den 26. 3. 1931.

I *Högsby kyrka*, Växjö stift. 25 register fördelade på 2 manualer och pedal, 56 resp. 30 toners omfång.

Disposition: Man. I: Principal 16', Principal 8', Gamba 8', Borduna 8', Flute Harm. 8', Octava 4', Flöjt 4', Cornett 4-chorig, Trumpet 8'. Man. II: Gedackt 16', Basetthorn 8', Violin 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Rörflöjt 8', Fugara 4', Flöjt oct. 4', Waldflöjt 2', Oboe 8'. Pedal: Violonprincipal 16', Subbas 16', Ekobas 16' (transmitt. från Gedackt 16', Violoncell 8', Gedackt 8' (transmitt. från Rörflöjt 8'), Basun 16'.

Koppel m. m.: Man. I på pedal, man. II på pedal, man. II på man. I, regeras med trampor och andrag. Oktaven högre inom man. I, oktaven lägre inom man. II, oktaven lägre i man. II på man. I, regeras med trampor. Fri kombination n:r 1, 2 och 3. Kollektiv: piano, mezzoforte, forte, tutti, utlösning: handregister »in», regeras med knappar, utlösande varandra samt dessutom med trampa för varje knapp. Rörverk »av», automatisk pedälväxel, regeras med knappar. Registersvällare, crescendo för man. II, balanstrampor. Elektrisk fläkt. Pneumatiskt system. Orgel

uppsatt bakom den gamla orgelfasaden. Samtliga delar nya. Besiktigad den 26. 5. 1931 av Otto Olsson.

I *Källunge kyrka*, Visby stift. 8 register, 1 manual och pedal, 56 resp. 30 toner.

Disposition: Man.: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Rörflöjt 8', Octava 4'. Pedal: Subbas 16' (transm. från Borduna 16').

Koppel m. m.: Man. på pedal. Oktaven högre inom man. (trampor). Mezzoforte, forte, tutti-kollektiv. Utlösning: handregister »in» (knappar). Crescendo, balanstrampa. Samtliga pipor nya. Registren utförda i form av manubrier, pneumatiskt system. Orgeln uppsatt på nyuppförd läktare i kyrkan i juni 1931.

I *Närs kyrka*, Visby stift. 12 register, 2 manualer och pedal, 56 resp. 30 toners omfång.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flute harm. 8', Oktava 4', Kornett 3-chor. Man. II: Salicional 8', Voix celeste 8', Gedackt 8', Flute oktavian 4'. Pedal: Subbas 16' (transmitt. från Borduna 16'), Violoncell 8' (transm. från Gamba 8').

Koppel m. m.: Man. I på pedalen, Man. II på pedalen, Man. II på man. I. Oktaven högre inom man. I, oktaven lägre inom man. II, oktaven lägre i man. II på man. I, vilka regeras med trampor. Kollektiv: piano, mezzoforte, forte, tutti. Utlösning (handregister »in»), crescendo för man. II, vilka regeras med knappar, tutti och utlösning även med trampor. Balanstrampa, Kalkant.

Samtliga delar nya. Registren i form av manubrier över man. II. Pneumatiskt system. Orgeln uppsatt bakom gamla orgelfasaden, vilken dock tillbakaflyttats på den omändrade läktaren. Besiktigad den 17. 6. 1931.

Av A. Mårtensson, Lund:

I *Ramkvilla kyrka*, Växjö stift: 11 register, 2 manualer och pedal. Omfång för manualerna: C-g^{'''} för pedalen: C-f.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Prin-

cial 8', Flute harm. 8', Oktava 4'. Man. II: Gamba 8', Salicional 8', Rörlöjt 8', Voix celeste 8', Flute okt. 4'. Pedal: Subbas 16', Cello 8'.

Koppel m. m.: Man. I på ped. Man. II på ped. Man. II på man. I. Oktaven högre i man. II på man. I, Oktaven högre i Man. I, Oktaven lägre i man. II på man. I. Kollektiver: mezzoforte, forte, tutti. En fri kombination, registersvällare, crescendo för hela orgeln, pneumatiskt system.

I *Elmhults kyrka*: Växjö stift: 20 register, 2 manualer och pedal. Omfång å manualerna: C-a''', å pedalen: C-f'.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flute Harm. 8', Oktava 4', Rörlöjt 4', Oktava 2', Mixtur 3-4 chor. Man. II: Violinprincipal 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Gedackt 8', Gemshorn 4', Traverslöjt 4', Trumpet 8'. Pedal: Kontrabas 16', Subbas 16', Gedacktbas 16', Cello 8', Bombarde 16'.

Koppel m. m.: Man. I på ped., man. II på ped., man. II på man. I, oktaven högre inom man. I, oktaven lägre i man. II på man. I, oktaven högre i man. II på man. I. Kombinationer: forte, tutti, en fri kombination, registersvällare, crescendo för man. II, automatisk pedalväxel, fritt inställbar, pneumatiskt system.

I *Tolånga kyrka*, Lunds stift, 16 register, 2 manualer och pedal. Omfång i manualerna: C-g'''' (utbyggda från g'') i pedalen C-f'.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Viola 8', Rörlöjt 8', Oktava 4', Rauschquint 2²/₃' och 2'. Man. II: Principal 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Gedackt 8', Rörlöjt 4', Gemshorn 2', Trumpet 8'. Pedal: Kontrabas 16', Subbas 16', Salicetbas 8'.

Koppel: Man. I på ped. Man. II på ped. Man. II på man. I, oktaven högre inom man. I, oktaven högre i man. II på man. I, oktaven lägre i man. II på man. I. Kombinationer: Mezzoforte, Forte, Tutti, en fri kombination. Automatisk pedalväxel. Crescendo för hela orgeln. Pneumatiskt system.

I *Burlövs kyrka*, Lunds stift: 10 register, 2 manualer och ped. Omfång: man. I: C-g'''' i man. II C-g'''' (utbyggd från g'''). Pedal: C-f'.

Disposition: Man. I: Principal 8', Fugara 8', Spetslöjt 8', Oktava 4'. Man. II: Gedackt 8', Salicional 8', Vox angelica 8', Rörlöjt 4'. Pedal: Subbas 16', Borduna 8'.

Koppel och kombinationer: de vanliga. System: pneumatiskt.

I *Halmstads kyrka*: Lunds stift: 12 register, 2 manualer och pedal. Omfång i manualerna: C-g''''.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Rörlöjt 8', Oktava 4', Rauschquint 2²/₃-2'. Man. II: Gamba 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Gedackt 8', Traverslöjt 4'. Pedal: Subbas 16', Cello 8'.

Koppel och kombinationer de sedvanliga; pneumatiskt system.

I *Glimåkra kyrka*, Lunds stift: 22 register, 2 manualer och pedal. Omfång i man. I: C-g'''' i man. II utbyggt till g'''' i pedalen: C-f'.

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Rörlöjt 8', Dolce 8', Oktava 4', Spetslöjt 4', Oktava 2', Mixtur 3-4-chor. Trumpet 8'. Man. II: Viola 8', Salicional 8', Flauto amabile 8', Voix celeste 8', Rörlöjt 4', Gemshorn 2', Sesquialtera. Pedal: Ekobas 16', Subbas 16', Basun 16', Borduna 8', Oktava 4'.

Koppel: Man. I på ped., man. II på ped., man. II på man. I, oktaven högre inom man. I oktaven högre i man. II på man. I, oktaven lägre i man. II på man. I. Kombinationer: Mezzoforte, forte, tutti, två fria kombinationer. Fritt inställbar automatisk pedal. Registersvällare. Crescendo för man. II. Pneumatiskt system.

I *Malmö S:t Petri församlingshus*: 7 register, 2 manualer och pedal. Omfång: å manualerna: C-g'''' i pedalen: C-f'.

Disposition: Man. I: Hornprincipal 8', Viola 8', Oktava 4'. Man. II: Salicional 8', Gedacktlöjt 8', Blocklöjt 4'. Pedal: Subbas 16'.

Koppel och kombinationer, de sedvanliga. Pneumatiskt system.

I *Slimminge kyrka*, Lunds stift: 14 register, 2 manualer och pedal. Omfång: Manualerna: C—a''' (utbyggda från a''').

Disposition: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flute harm. 8', Oktava 4', Rauschquint 2²/₃—2. Man. II: Violinprincipal 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Rörflöjt 8', Traversflöjt 4'. Pedal: Subbas 16', Gedacktbas 16', Cello 8'.

Koppel: Man. I på ped., man. II på ped., man. II på man. I. Oktaven högre inom man. I, oktaven högre i man. II på man. I, oktaven lägre i man. II på man. I. Kombinationer: mezzoforte, forte, tutti, en fri kombination, registersvällare. Crescendo för man. II, pedalutväxel, pneumatiskt system.

I *Annerstads kyrka*, Växjö stift: 13 register, 2 manualer och pedal. Omfång på man. I: C—g'', på man. II: C—g''', på pedalen: C—f'.

Disposition: Borduna 16', Principal 8', Flute harm. 8', Oktava 4', Trumpet 8'. Man. II: Gamba 8', Salicional 8', Rörflöjt 8', Flute oktaviante 4', Voix celeste 8'. Pedal: Subbas 16', Ekobas 16', Cello 8'.

Koppel och kombinationer: de sedvanliga, pneumatiskt system.

Av Herman Nordfors & C:o, Lidköping:

I *Lyrestads kyrka*, Skara stift: 14 register, 2 manualer och pedal. Omfång 56, resp. 27 toner.

Disposition: Man. I: Borduna 16' (från gamla orgeln = g. o.), Principal 8', Gamba 8', Dolce 8', Rörflöjt 8' g. o., Oktava 4' g. o., Trumpet 8'. Man. II: Basetthorn 8', Salicional 8', Voix celeste 8', Violin 4', Flute Oktaviant g. o. Pedal: Subbas 16', Violoncell 8'.

Koppel: Man. I på ped., man. II på ped., man. II på man. I, oktaven högre inom man. I, oktaven högre i man. II på man. I, oktaven lägre i man. II på man. I.

Kombinationer: piano, mezzoforte, forte, tutti; automatisk pedalväxel, två fria kombinationer, crescendo för hela orgeln. Vindvisare, pneumatiskt system, elektrisk

drivkraft. Den gamla fasaden, vilken i likhet med orgeln i sin helhet byggts omkring 1674 av dåvarande kyrkoherden i Lyrestad, Ruberus, användes oförändrad. Verket har varit ombyggt flera gånger, senast på 1800-talet.

Orgeln besiktigad av I. Widéen, Skara.

I *Edhems kyrka*, Skara stift: 13 register, 2 manualer och pedal på 56, resp. 30 toners omfång.

Disposition: Man. I: Borduna 16' g. o., Principal 8' g. o., Gamba 8', Flute harm. 8' g. o., Oktava 4' g. o., Corno 8'. Man. II: Basetthorn 8', Voix celeste 8', Salicional 8', Rörflöjt 8' g. o., Flute oktaviante 4' g. o. Pedal: Subbas 16', Borduna 8' (transmitterad från Rörflöjt).

Koppel: Man. I på ped., man. II på ped., man. II på man. I, oktaven högre inom man. I, oktaven högre i man. II på man. I, oktaven lägre i man. II på man. I.

Kombinationer: piano, fort, mezzoforte, tutti. Registersvällare, automatisk pedalväxel, crescendo för hela orgeln, vindvisare, pneumatisk spel- och registerregering. Den gamla fasaden oförändrad.

Besiktigad av C. Fromm, Skövde.

Av E. A. Setterquist & Son, Örebro:

I *Ljusdals kyrka*: 33 register, 2 manualer och pedal.

Disposition: Man. I: Principal 16', Principal 8', Gamba 8', Flagflöjt 8' g. o., Flute Harm. 8', Gedackt 8', Flöjt 4', Oktava 4', Mixtur 4-chor., Quinta 2²/₃, Oktava 2', Trumpet 8', Trumpet 16'. Man. II: Borduna 16', Vox candida 8' g. o., Salicional 8', Violin 8', Voix celeste 8', Eolin 8', Rörflöjt 8', Flute oktaviante 4', Fugara 4', Kornett 4-chor., Waldflöjt 2', Euphone 8'. Pedal: Kontrabas 16', Subbas 16', Ekobas 16' (transmitterad), Violoncell 8', Borduna 8', Oktava 4', Trumpet 8', Basun 16'.

Orgeln invigdes den 14 sept. 1931. Har approvats av O. Olsson, Stockholm, vilken även uppgjort dispositionen.

(Forts. i nästa nummer.)

Recensioner.

För orgel:

Alb. Wideman: I templet. 180 koral-förspel dels med och dels utan koral-motiv. 2 häften à kr. 2:50. Abr. Lund-quists musikförlag, Stockholm.

Det är en kunnig och erfaren kyrko-musiker som här bjuder oss att taga del av en omfattande preludiesamling. Första häftets 90 förspel äro alla byggda på koralmotiv. Betecknande nog äro dessa de förnämligaste: koralmotivet ger här den välbehöfliga »kyrkotukt», som aldrig borde saknas i ett preludium. De flesta av våra vanligaste psalmer äro här väl tillgodosedda. Det andra häftet står alltså enligt anmälares mening icke på fullt samma musikaliska nivå men torde säkert för många fylla ett verkligt behov: här äro nämligen preludierna ordnade i alla för koralspelet tänkbara tonarter fr. o. m. C-dur, c-moll t. o. m. H-dur, h-moll, vilket givetvis medför stor praktisk fördel vid transponering av koral. Även bland dessa preludier finnas många förtjänta av ett högt vitsord; de präglas stundom av en stilens renhet och formens avrundning, som berättiga dem härtill. En viss liten svaghet för den plagaliska kadensens användande i slutfallet kanske kunde ha varit mindre framträdande men har dock i det stora hela ej så mycket att betyda. Det är att förvänta, att många av våra organister skola skynda sig att anskaffa denna — särskilt vad det gäller första häftet — ovanligt jämna preludie-samling, vilken jag innerligt hoppas skall få den stora spridning den helt säkert förtjänar.

Jacob Nyvall.

Instrumentalmusik.

Paul Luetkeman: Fantasien über Kirchenmelodien der pommerschen Re-formationszeit für fünf Melodieinstru-

mente. Bärenreiter-Ausgabe 449. Bärenreiter-Verlag, Kassel.

Detta häfte, som ingår i serien »Denkmäler der Musik in Pommern» och är utgivet av dr. Erdmann Werner Böhme, innehåller förutom en kort biografi över Luetkeman och allehanda musikaliska anvisningar prov på Luetkemans komposition i form av tre bearbetningar av pommerska reformationskoraler. Luetkeman, vilkens födelse- och dödsår ej äro närmare kända, härstammade från Kolberg och verkade i slutet av 1500-talet och i början av 1600-talet som stadsmusiker i Stettin och Frankfurt a. O. Mycket intresserad för evangelisk kyrkomusik har han komponerat flera kyrkomusikaliska verk. Föreliggande koralfantasier äro skrivna för fem melodiinstrument, stråk-, eller (och) blåsinstrument, ett eller flera i varje stämma. Ehuru inga mästerverk i kontrapunktiskt avseende äro dock dessa koralbearbetningar onekligen ganska intressanta såsom prov på reformationstidens musik i Pommern.

O. A.

Kyrkokonst.

Vivi Sylwan och Agnes Geijer: Siden och brokader. Sidenväveriets och tygmönstrens utveckling. En översikt. Stockholm 1931. Bokförlaget Natur och Kultur. Pris 10:— kr.

Bokförlaget Natur och Kulturs serie konstantverksböcker har nyligen rikats med ett intressant arbete om Siden och brokader. Författarinnorna äro amanuensen vid Röhsska museet i Göteborg Vivi Sylwan och föreståndarinnan för Pietas konserveringsanstalt, Agnes Geijer. Redan namnen borga för bokens höga kvalitet, och ett studium av densamma ger genast vid handen, att vi äntligen fått en svensk handbok om sidenväveriet, vilken kan uppfylla även

högt ställda anspråk både på vederhängig text och goda reproduktioner.

Sidenväveriets äldre historia är författad av Vivi Sylwan. Hennes framställning slutar med den islamska och bysantiska produktionen under medeltiden. Fortsättningen, som på grund av ämnets art tilldrager sig större intresse, har Agnes Geijer till författarinna. Hon skildrar det italienska sidenväveriets historia från 1200-talet. Framställningen är klar och överskådlig, koncentrerad men ändå lättläst. Först ges en överblick av den romanska tidens produktion med dess starka beroende av bysantiska förebilder. På 1300-talet blir stilen friare, sirligare; gotiken bryter in. Dess beroende av kinesiska vävnaidsmönster, som tack vare de »tartariska» vävderna infördes till västerlandet, framhålles med skarpa. Sin blomningstid når det italienska sidenväveriet under 1400-talet.

De praktfulla granatäpplemönstren från denna tid känna vi lätt igen i många mässhakar i våra kyrkor. Vid sidan av denna italienska tillverkning står den spanska som den mest intressanta. Den mest bekanta i nyare tid är den franska under 1700-talet. Sådan stilen där utbildade sig, t. ex. i Lyon, sidenfabrikationens huvudort, är den helt motsatt den italienska: den är mera målerisk och livlig, färgen blir huvudsaken. Färgernas antal går ibland upp till ett halvt hundratal. Återigen kom Kina att spela en betydelsefull roll, denna gång tack vare de ostindiska kompaniernas starka import. Slutligen skildras den svenska utvecklingen i ett avslutningskapitel.

Ett stort antal bilder pryda boken. Man fäster sig vid att det svenska materialet fått användning i största möjliga utsträckning. Till huvudsaklig del är detta hämtat från kyrkoskrudar.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Musikbilagan. Såsom musikbilaga till detta nummer fogas en ny del av Evangelisk Tidegård: söndagens ottesång, Laudes. Med denna del finnas tre av de fyra stora bönetimmarna utgivna. För den dagliga tidebönen äro tillgängliga

laudes, vesper och completorium. För kyrkoårshögtiderna föreligga därtill: passionsvesper samt Ansgars- eller missionsvesper. Samtliga delar kunna erhållas från Diakonistyrelsens förlag till ett pris av 25 öre ex.

Kyrkokalender

för april månad.

För veckans morgonböner:

Fred. 1 april. Sv. psb. 106: 1, 2. 106: 3, 4.
Psalt. 22: 24—32. Rom. 1: 1—17.
Lörd. 2. Sv. psb. 110: 7, 8. 110: 9, 10.
Psalt. 65: 2—9. Rom. 1: 18—32.

FÖRSTA SÖNDAGEN EFTER PASK.

Högmässa: Psalmer: 111: 1, 2. 105. 110: 10. 108: 1—4. [104: 2—4. 153.] 106: 3, 4. Allmän Kyrkobön: Alternativ II. Hymn: I dödens band låg Herren Krist, Sättning enligt Zahn. (D.) Postludium: Mendels-

sohn: Fuga ur sonat nr. 2. (Edit. Peters.)

Aftonsång: Psalmer: 102: 2—4. 110: 7—10. 106: 3, 4. Postludium: Kickstat: Unser Herrscher, unser König (Choralvorspiele Band I. Kallmeyer.)

Vit skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 4. AMBROSIUS. Sv. psb. 112: 1, 2. 108: 4. Psalt. 103: 15—22. Rom. 2: 1—29.
Tisd. 5. Sv. psb. 111: 1. 111: 9, 10. Psalt. 34: 2—9. Rom. 3: 1—31.

Onsd. 6. Sv. psb. 110: 1, 2. 108: 5. Psalt. 25: 1—11. Rom. 4: 1—25.

Torsd. 7. Sv. psb. 105: 1, 2. 105: 3. Psalt. 23. Rom. 5: 1—21.

Fred. 8. Sv. psb. 109: 7. 109: 8. Psalt. 55: 2—9, 23. Rom. 6: 1—23.

Lörd. 9. Sv. psb. 102: 2, 3. 102: 4. Psalt. 92: 2—9. Rom. 7: 1—25.

ANDRA SÖNDAGEN EFTER PASK.

Högmässa: Psalmer: 102: 2, 3. 119: 1—4. 285: 6. 146: 5—9. [104: 2—4. 153.] 268: 2, 3. Allmän Kyrkobön: Alternativ II. Hymn: Oscar Blom: Herren är min herde god. (Hymnarium nr. 333.) Postludium: Muffat: Toccata sexta, 1:a o. 2:a delen. (Alte Meister.)

Aftonsång: Psalmer: 587: 1—3. 102: 3—5. 103: 3. Postludium: Scheidt: Christ lag in Todesbanden (Choralvorspiele alter Meister. Edit. Peters.).

Vit skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 11. Sv. psb. 106: 1, 2. 114: 4, 5. Psalt. 108: 2—7. Rom. 8: 1—30.

Tisd. 12. Sv. psb. 119: 1, 2. 119: 3. Psalt. 116: 1—9. Rom. 8: 31—9: 18.

Onsd. 13. Sv. psb. 313: 1. 184: 6. Psalt. 141: 1—4. Rom. 9: 19—33.

Torsd. 14. Sv. psb. 146: 3, 4. 146: 6, 7. Psalt. 138. Rom. 10: 1—21.

Fred. 15. Sv. psb. 192: 3, 4. 192: 5. Psalt. 77: 2—15. Rom. 11: 1—21.

Lörd. 16. Sv. psb. 102: 4. 285: 6. Psalt. 100. Rom. 11: 22—36.

TREDJE SÖNDAGEN EFTER PASK.

Högmässa: Psalmer: 216: 1. 128: 1—5. 111: 9. 105: 2—5. [104: 2—4. 153.] 103: 2—3. Allmän Kyrkobön: Alternativ II. Hymn: Morén: Jag är vägen, sanningen och livet. (Nordiska Musikförlaget.) Postludium: Bach: Christ lag in Todesbanden. *Aftonsång:* Psalmer: 128: 6—8; 123: 4—7;

237: 2, 3. Postludium: Kickstat: Mach's mit mir, Gott, nach deiner Güt. (Choralvorspiele bd I, Kallmeyer.)

Vit skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 18. Sv. psb. 105: 1. 105: 4, 5. Psalt. 89: 2—6. Rom. 12: 1—21.

Tisd. 19. OLAUS PETRI. Sv. psb. 107: 1, 2. 107: 4, 5. Psalt. 116: 12—19. Rom. 13: 1—14.

Onsd. 20. Sv. psb. 111: 1. 128: 5, 6. Psalt. 84. Rom. 14: 1—15: 6.

Torsd. 21. ANSHELM. Sv. psb. 104: 2, 3. 104: 4, 5. Psalt. 91. Rom. 15: 7—33.

Fred. 22. Sv. psb. 125: 4, 5. 125: 6. Psalt. 86: 1—13. Rom. 16: 1—27.

Lörd. 23. Sv. psb. 128: 4, 5. 128: 7. Psalt. 107: 1—9. Mark. 1: 1—20.

FJÄRDE SÖNDAGEN EFTER PASK

Högmässa: Psalmer: 106: 1, 2. 213: 1—3. 110: 10. 126: 1, 2. [104: 2—4. 153.] 203: 3, 4.

Allmän kyrkobön: Alternativ II. Hymn: J.S.Bach: Jesu, Jesu, du är min. (D.) Postludium: Buxtehude: Ciaconna e-moll (Alte Meister, Edit. Peters.)

Aftonsång: Psalmer: 500: 1—3. 128: 5—7. 106: 4. Postludium: Bach: Kyrie, Gott Vater. (Edit. Peters, Bd VII nr. 40 a.)

Vit skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 25. Sv. psb. 140: 1. 140: 3, 4. Psalt. 63: 2—9. Mark. 1: 21—45.

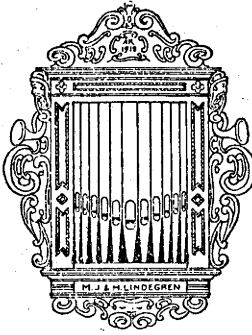
Tisd. 26. Sv. psb. 549: 3. 549: 5. Psalt. 18: 2—7, 50, 51. Mark. 2: 1—22.

Onsd. 27. Sv. psb. 21: 1, 2. 21: 3, 4. Psalt. 19: 8—15. Mark. 2: 23—3: 12.

Torsd. 28. Sv. psb. 141: 1, 2. 141: 7—9. Psalt. 113: 1—8. Mark. 3: 13—35.

Fred. 29. Sv. psb. 102: 4. 102: 5. Psalt. 32. Mark. 4: 1—20.

Lörd. 30. Sv. psb. 642: 1, 2. 642: 3. Psalt. 33: 1—12. Mark. 4: 21—41.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 426 38. Postadress: Göteborg 7. Telefon 426 38

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

Herman Nordfors & Co.

PIPORGELFABRIK

LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A. Enbart kyrkliga tjänster

Organist- och Kantorsbefattningarna

i Vänersborg sökas senast 31 mars. Lön 3,400 kr. + 3 ålderstillägg om 300 kr. + dyrtidstillägg.

B. Förenade med folkskolläraretjänster.

I Ledsjö (adr. Götene, Skaraborgs län) sökes senast 25 mars. Skolform B2.

I Simtuna (adr. Fjärdhundra, Västmanlands län) sökes senast 25 mars. Skolform B1. Lön 800 kr.

I Hacksta (adr. Grillby, Uppsala län) sökes senast 30 mars. Lön 650 kr.

I Gullabo (adr. Gullaboby, Kalmar län) sökes senast 2 april. Skolform B1. Lön 600 kr.

I Bygdeå (adr. Bygdeå, Västerbottens län) sökes senast 3 april. Skolform B1. Forts. skola m. anslutning till jordbruk. Saknas kompetens härför, avlönar sökanden vikarie. Lön 800 kr.

I Ramsjö (adr. Ramsjö, Gävleborgs län) sökes senast 8 april. Skolform B2. Lön 650 kr. + avkastn. av boställe.

I Rödön (adr. Rödön, Jämtlands län) sökes senast 14 april. Lön 800 kr.

I Storsjö (adr. Storsjökapell, Jämtlands län) sökes senast 18 april. Lön 600 kr.

I Ludgo och Spelvik (adr. Ludgo, Södermanlands län) sökes senast 19 april. Skolform B1. Lön 800 kr.

• Preludier •

Modulationer och preludier

Av Otto Olsson. Kr. 1:50.

Fyrtio koralförspel

Utgivna av Årkestiftets organistförening. Kr. 2:25.

Fyrtio nya koralförspel

Utgivna av Årkestiftets organistförening. Kr. 2:25.

Femtio koralförspel

Av John Morén. Kr. 2:50.

Preludier på koralmotiv

Av Daniel Rudin. Kr. 3:--.

• Hymner •

Begär fullständig förteckning över vår samling hymner för kyrkokörer (176 nr).

För **Påsk**en (46 nummer).

För **Kristi Himmelsfärdsdag**
(8 nummer).

För **Pingsten** (12 nummer).

DIAKONISTYRELSENS BOKFÖRLAG, Sthlm 7

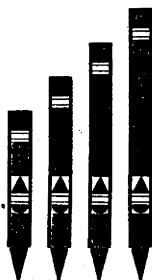
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

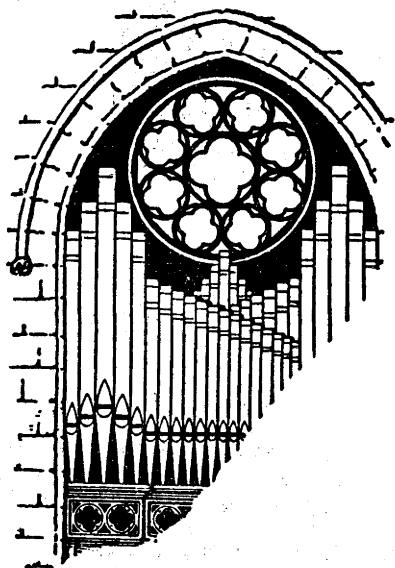

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omställningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

*Uteslutande svenskt material och
arbete.*

F. n. hava vi beställning å orgelverk till:
 Örby kyrka, med kororgel .. 3 man. 35 reg.
 Kusmarks kyrka.. .. . 2 „ 23 „
 Åby kyrka.. .. . 2 „ 15 „
 Nybro kyrka.. .. . 2 „ 14 „

Orglar

efter klassiska mönster-
dispositioner med an-
vändande av alla mo-
derna spelhjälpmedel.

★

*Gediget kvalitetsarbete av
modernt konsthantverk.*

★

A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK A.-B.

TELEF. 1119.

LUND

TELEF. 1119.